

(RE)SOLUCIJA

Druga letošnja univerzitetna študentska skupščina, ki bo tudi volilna, bo v torek, 21. decembra, ob 10.00 uri v dvorani Kazine (stara skupščina). Osnovna naloga skupščine je razprava in izoblikovanje našega stališča do reševanja ponovno zaostrenega vprašanja materialnega položaja študentov. V ta namen pripravlja predsedstvo univerzitetnega odbora predlog resolucije, iz katere navajamo nekatera mesta.

2. Materialni položaj in kvaliteta izobraževanja sta občutljivi merili zrelosti naše družbe in njenega vodstva. Izobraževanje je namreč eno najbolj občutljivejših področij družbenega dogajanja. Neodgovorno je obsojanje visokega šolstva, da ne zna gospodariti z velikimi sredstvi, ki so mu na razpolago in da jih nerazumno zabija v zidove. Ob tem je namreč vsem znano, da so kapacitete visokega šolstva z ozirom na število študirajočih dvakrat premajhne.

Nekaj posebnega je kvaliteta izobraževanja. Le-to si vse naše šole ena drugi odrekajo. Ob tem pa po dolgih letih vendarle pričujemo razpravljati o kvalifikacijski strukturi kot prvem pogoj razvoja.

4. Trenutni položaj štipendiranja (35-odstotno zmanjšanje števila štipendij, 30-odstotni padec realne vrednosti štipendije), ki po relativnem izboljšanju lani kaže zopet vsaj krivično sliko, s kakršno smo bili soočeni jeseni 1963, govori o popolni nesistematčnosti pri podeljevanju sredstev za študij.

Ostati na sedanji stopnji finansiranja študija se pravi ostati pri štipendiranju, ki naših potreb niti sistematično niti kvalitativno niti kvantitativno ne zadovolju-

je; se pravi ostati pri študentskem posojilu, ki ni sposobno zadovoljiti potreb; se pravi ostati pri sedanji zmogljivosti študentskih domov; se pravi ostati pri sedanjem negospodarnem koriščenju družbenih subvencij; se pravi ostati pri sedanjem nepopolnem zdravstvenem in socialnem zavarovanju študentov.

Nujna je sistematična, med seboj in z družbenimi potrebami usklajena rešitev vseh teh vprašanj.

5. Sistemu štipendiranja, kakršen je bil zamišljen, je bila pripisana osnovna značilnost vezi med študijem in prakso. Na osnovi izkušenj pa je pričakovano uresničitev tega poslanstva štipendij iluzorno.

Štipendiranje je način finansiranja, ki mu naše gospodarstvo nikakor ni doraslo. Če so bili pri tem doseženi nekateri uspehi, gre zahvala v prvi vrsti izrecnemu političnemu pritisku na gospodarstvo, ki prvič ne more biti kontinuiran in drugič, ni v skladu z našimi načeli gospodarjenja. Če pa političnega pritiska ni, tudi štipendiranja ni.

Štipendija ni ostvarila pričakovane vezi med štipenditorjem in štipendistom. Od same finančne zveze je bilo to tudi iluzorno pričakovati. Tako daje velik odstotek štipenditorjev svojim štipendistom »proste roke« in jim po petih letih štipendiranja ne da delovnega mesta. Veliko je število štipendistov, ki se po diplomi svojemu štipenditorju izognejo. Simbolično je ob tem odhajanje najboljših mladih strokovnjakov na delo v tujino.

Način podeljevanja štipendij, kjer se je na široko uveljavil subjektivizem, povzroča skrb, vzbujajočo socialno strukturo študirajočih.

Izkušnja torej kaže, da finansiranja študija nikakor ne gre prepuščati tisti praksi, za katero neprestano ugotavljamo kritično kvaliteto in trdovratno vztrajanje na obstoječih pozicijah (reakcija na reformo). Štipendiranje se bo dejansko uveljavilo in je na nekaterih redkih mestih že uveljavljeno, a samo tam, kjer so spoznali, da je to aparat kadrovske politike, oziroma prvi pogoj kvalitetnejše proizvodnje. Dokler pa tega spoznanja ni, je prepuščanje finansiranja študija sistemu štipendiranja neodgovorna politična poteza.

6. V primeri s štipendijami se posojilom z odpisom očita, da ne vzpostavljajo vezi študija s prakso. Toda posojila z odpisom so najtesneje vezana na študij. Edino študij pa je tisti, v okviru katerega je možno delovni odnos, prakso uresničiti. Pred visoko šolstvo se v tem primeru postavlja nelagodna zahteva po angažiranem študiju. (Spomladanska resolucija študentske skupščine). To pa je tisto, kar študentje od univerze lahko pričakujemo in moramo pričakovati.

Na podlagi izkušenj in večmesečnih razprav zahtevamo študentje od skupščine SRS, da potrdi in s predpisi uveljavi orientacijo na posojila z odpisi kot osnovo finansiranja študija.

Zahtevamo, da se pri preciziranju sistema posojil z odpisi upošteva naslednja naša stališča:

1. Sredstva sklada posojil ne smejo biti obremenjena z obrestmi. Z ozirom na potrebe in na občutljivost področja, ki ga financiramo, je ta zahteva družbeno upravičena.

2. Sredstva naj se formirajo iz bančnih ali proračunskih virov.

3. Gre za posojila z odpisi, pri čemer naj bi odličnim študentom odpisali 100 od-

stotkov, prav dobrim 75 odstotkov, dobrim 50 odstotkov in zadostnim 30 odstotkov posojila.

4. Višina posojila je določena s povprečnimi življenjskimi stroški, od katere so odbiti siceršnji redni dohodki. Ta višina se določa vsako leto znova.

5. Za najem posojila ni potrebno jamstvo.

6. Administracijo sklada naj prevzame banka, če pa le-ta vztraja, da je potrebno jamstvo za najem posojila, je treba formirati posebno administracijo sklada.

7. Posojilo je možno najeti za študij na vseh jugoslovanskih visokih šolah ter za študij, specializacijo ali prakso na tujih univerzah in znanstveno raziskovalnih institucijah.

8. Sklad posojil z odpisom je teritorialno omejen na Slovenijo in je za najem potrebno predložiti tudi izkaz o stalnem bivališču.

9. Odpis posojil se izvaja preko posebnega regresnega sklada, v katerega se stekajo sredstva na osnovi predpisov finansiranja izobraževanja iz prispevkov na osebne dohodke (po progresivni obdavčitvi).

10. Nosilca regresnega sklada sta univerza ali republiški sekretariat za kulturo in prosveto.

11. Kot korektiv socialne neizenačenosti naj se v okviru regresnega sklada formira dopolnilni sistem štipendiranja, katerega bi bili deležni tisti posojiljemalci, ki bi zaradi dolga, nastalega z najemom posojila, po diplomi zašli v diskriminiran položaj.

12. Rok odplačevanja kredita je 15 let in prične teči dve leti po diplomi (vojaščina, staž).

Foto Drago Kralj

OSTI TEDNA

ŠE LJUBI BOG – ZA REKREACIJO

V tretji in šesti številki študentskega lista Tribuna (20. X. 1965 in 10. XI. 1965) sta izšla članka z naslovom Ljubi bog za rekreacijo. Bralcem Tribune je dogodek, ki ga sestavka prinašata, znan. Rad bi se omejil samo na načela in gledanja anonimnega DGP in Milana Pintarja (zadnji je v imenu uredništva odgovoril na pojasnilo prizadetih učiteljev), ki sta jih ob tej priliki izrazila. Tribuna ne zapira diskusije in zato naj mi bo dovoljeno povedati svoje mnenje.

Stališče DGP je jasno: »Po šolah in sploh državnih ustanovah smo z religijo opravili... Če smo religiji odkrito zaprli glavna vrata šol, ji zdaj ne odpiramo stranskih.« Ne pove pa, komu in čemu naj pravzaprav bodo odprta glavna in stranska vrata. Pintar je v svojem pripisu mnogo konkretnješi. Ugotavlja »tihi dvoboj« šol s cerkvijo, kar v globljem pomenu besede izveni kot dvoboj religije in ateizma, oziroma religije in dialektičnega materializma. Stvari, formulirane na ta način, so bolj jasne, izražajo pa isto stvarnost. Cerkev se bori za boga, za religijo, šola pa naj bi se v tem dvoboju borila za ateizem, za znanstveni svetovni nazor, za dialektični materializem. Po Pintarjevem prepričanju dolžnosti podajanja tistih predmetov, ki naj bi formirali svetovni nazor naše mladine, pedagogi ne izpolnjujejo dovolj kvalitetno, ali se je sploh izogibajo. Obenem pohvali one učitelje, »ki se z vsem srcem borijo za kvaliteten pouk, za znanstveni nazor svojih učencev in dijakov.« Opozorja na skrbi vzbujajoče stanje, v katerem se nahaja pouk temeljev socialistične morale in etike v naših šolah. V tej in takšni situaciji vidi Pintar vzrok svetohlinstvu in dvojni morali slovenskih pedagogov.

Strinjam se z načelom: »Ne boga v šole«. Religijo pojmujejo kot svetovni nazor, kot pogled na svet, ki zaradi svetovnonazorske nevtralnosti naših šol ne sme imeti prostora v šolskih učnih programih. Kakor religiji kot svetovnemu nazoru ni dovoljeno delovati v šoli, prav tako je upravičena zahteva vernikov, da tudi noben drug nazor nima pravice posluževati se državne šole v smislu svetovnonazorske vzgoje. Jugoslovanske, slovenske, državne ali družbene šole so odprte ljudem vseh nazorov. V naši državi po principu humanizma in marksizma nima nihče pravice vsiljevati svojega nazora drugemu. Toda Pintar zahteva, naj se v smislu boja proti religiji v šoli podaja tisti svetovni nazor, ki zanika boga. To naj bi

bil konkretno dialektični materializem. Toda, ali ne vnašamo na ta način boga zopet skozi glavna vrata v šole? Če je bog v interpretaciji religije izgnan iz šole, potem naj se ne vrača v interpretaciji dialektičnega materializma nazaj! Bodi mo tu dosledni! Ali vsi ali nobeden? Zanimivo je, da Pintar dialektični materializem, ki naj bi ga proučevali v šolah, imenuje »znanstveni svetovni nazor.« Ne omeni sicer, v kakšnem pomenu rabi besedo znanstveni, vendar se da sklepati, da v pomenu izkustvene znanosti. Gotovo misli in želi poudariti, da je dialektični materializem znanstveni nazor. Ali je tak znanstveni nazor tudi možen? V znanstvenih disciplinah (izkustvenih seveda), matematiki, fiziki, kemiji itd. sem zastoj iskal dokaze in poskuse, ki bi zatrjevali, da ni boga ali da je bog. Takšne trditve pa najdem v raznih filozofskih knjigah. Očitno je, da vprašanje o božji eksistenci ne spada v izkustvene znanosti, pač pa v knjige, ki na temelju izsledkov in dognanj izkustvene znanosti razglablajo o upravičenosti ali nujnosti božje eksistence. To pomeni, da svetovni nazor in izkustvena znanost nista isto. Lahko pa ugotovimo, da je med njima večja ali manjša skladnost, da je svetovni nazor v odnosu do izkustvene znanosti bolj ali manj pravilen. Da je zgornje mišljenje točno, dokazuje dejstvo, da se z istimi znanstvenimi podatki skladajo mnogi različni nazori, kot na primer Husserla, Bergssona, Sartra, Jaspersa, Heideggerja in drugih. Prav tako dejstvo, da imajo vrhovi sodobne znanosti — kakor Planck, Einstein, De Broglie, Curie — popolnoma različne nazore (od izrazito krščanskega, religioznega do popolnoma nasprotnega — materialističnega), jasno dokazuje, da izkustvena znanost in svetovni nazor nista isto. Če bi bila, potem bi nujno sledilo, da ima ista izkustvena znanost tudi isti svetovni nazor. To bi zares bil znanstveni nazor; kakor vidimo, ni tako. Zato je nesmiselno in neinteligentno imenovati dialektični materializem v odnosu do religije znanstveni svetovni nazor. Obenem je tudi žaljivo za pristaše drugih nazorov. Sprašujem se, ali je slovenska šola namenjena pouku kakšnega svetovnega nazora ali samo izkustveni znanosti in socialistični etično-moralni vzgoji. Mislim, da samo drugemu! Kajti, če bi bila tudi prve, bi to pomenilo preganjanje vseh ostalih nazorov. To pa bi bil odločen korak nazaj v srednji vek! Mi smo svobodna država, naše šole so laične, v njej imajo prostor vse znanosti in hipoteze. Svetovni nazori ne spadajo v šolo. Tudi dialektični materializem ne!

V tej nejasnosti obeh avtorjev vidim obenem vzrok dvojni morali slovenskih pedagogov. Sprašujem se: »Ali mora biti učitelj dialektični materialist, ali mora biti religio-

zen, ali pa mora biti samo kvalificiran, sposoben, zavzet predavatelj svojega predmeta?« Mislim, da je v imenu naše družbe to najbolje izrazil Edvard Kardelj: »Ne samo politično škodljivo, ampak tudi nepravilno bi bilo, če bi se komunisti postavili na stališče, da je religiozno prepričanje nekega človeka samo po sebi ovira, da bi tak človek lahko pošteno in zavestno delal ter enakopravno sodeloval in ustvarjal v sistemu socialističnega upravljanja v socialistični graditvi.« (E. Kardelj: Problemi socialistične graditve III.) Učiteljeve pravice in dolžnosti so jasne. V tako postavljeni formuli in v njeni praktični uresničitvi ne vidim več problema dvojne morale in svetohlinstva, ki ga slovenskim pedagogom očitata DGP in Milan Pintar.

Soglašam s Pintarjem in obžalujem, da v slovenskih šolah ni kvalitetnega pouka morale in etike. Marksizem ima v smislu Marxove definicije namen in nalogo, da zgradi družbo, ki bo brezrazredna, brez izkoriščanja človeka po človeku, ki bo svobodna, v kateri bo lahko vsak posameznik razvil svoje najplemenitejše človeško bistvo. V luči te naloge je marksizmu gotovo potrebna načrtna etična in moralna vzgoja mladih ljudi. Kakšen cilj ima cerkev, religija s poučevanjem svojega verouka? Da formira dobrega kristjana, ki bo istočasno tudi zavezen in pošten socialistični državljan, ker to zadnje nujno izvira iz definicije dobrega sodobnega katoličana, kristjana! Kako nepričakovana skladnost ciljev marksizma in religije! Nerazumljiv mi je Pintarjev strah pred dvobojem šol s cerkvijo! Ali se do skupnega cilja napreduje s dvobojem? Prav gotovo ne — ampak v sožitju in medsebojnem sodelovanju. So potrebni za to dokazi? Navajam samo enega: »V katoliški cerkvi so tudi katoliške ljudske

množice in slovenske katoliške množice so sestavni del Osvobodilne fronte in nosilec nove oblasti. Slovenske katoliške množice so tvorec naše svobode, njenih okoliščin in njenih pogojev.« (Boris Kidrič: Zbrano delo II).

Prepričan sem, da če so stvari postavljene tja, kamor jim po pravici gre, ni dvojne morale, ni svetohlinstva, in niti tihega dvoboja. Nasprotno, združene so vse moči, vsi napori in vse znanje vseh državljanov pri zahtevni in dragoceni graditvi prave, svobodne socialistične družbe. Ali ni to jamstvo in opomin za sedanjost in prihodnost?!

Franc Križnik

NEPOTREBNA NAGLICA

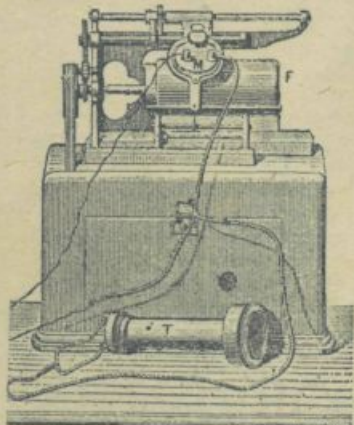
Finansiranje šolstva predstavlja že vsa zadnja leta precejšen problem v naši družbi, ker niso rešena vprašanja, kako in v kakšnih merilih naj bi se razdeljeval narodni dohodek med materialno bazo, ki ta dohodek ustvarja, in porabniki tega dohodka. Šolstvo pa je verjetno v naši družbi med tistimi porabniki, ki sodijo med največje. Zaradi relativno majhne zmogljivosti materialne baze pa so družbene možnosti za finansiranje družbenih služb in šolstva še posebej omejene ter ne moremo pri trenutnem razvoju proizvodnih sil za to dejavnost odvajati tistih sredstev, ki bi bila potrebna, niti za zadovoljitev normalnega funkcioniranja samega šolskega sistema niti za razširitev obstoječe mreže šol in ustanov, ki so vzporedno nujno potrebne za nadaljnji razvoj izobraževanja.

Zato je vsekakor demokratično in v našem sistemu samoupravljanja edino možno, da o finansiranju razpravljajo in dajejo predloge tudi široki sloji proizvajalcev. Pobuda, ki jo je skupščinski odbor naslovil preko tiska, je zato vredna pohvale.

Zdi pa se, da nekateri ne bi poseben želeli, da bi prišlo o tej boleči temi do širših razprav v okviru SZDL in v širši javnosti nasploh. Rok za dajanje predlogov, namreč do 20. decembra, se zdi izredno kratek, in če je bil namerno izbran, potem tudi pobuda za javno razpravo ni bila mišljena tako demokratično. O tako delikatni temi, kot je finansiranje šolstva, bi gotovo morali v javnosti razpravljati precej dlje kot 14 (štirinajst) dni, ker se lahko upravičeno bojimo, da bo potem rešitev spet le začasna. Če pa že hočemo trajnejšo rešitev, in takšno v sedanjem obdobju, ko imamo že precej izdelane kriterije za delitev narodnega dohodka, lahko poiščemo, je pa nujno, da je ne iščemo na vrat na nos, ampak preko trezne razprave in ob sodelovanju vseh zavzetih faktorjev; ti faktorji pa so v tem primeru predvsem proizvajalci, ker se razdeljuje dohodek, ki so ga ustvarili oni. Nihče ne trdi, da tistim, ki so osnutke sestavljali, ne zaupamo, je pa verjetno res, da več glav več ve. In druga resnica je tudi, da se tožbe prizadetih vlečejo že skozi nekaj let in ne bi bilo pametno, da bi jih še naprej poslušali.

bz

UREDNIŠKI ODBOR:
FRANCE ANŽEL (TEHNIČNI
UREDNIK)
IVO MARENK
RASTKO MOČNIK (ODGOVORNI
UREDNIK)
VILIBALD NOVAK (SEKRETAR)
MILAN PINTAR
DIMITRIJ RUPEL

TRIBUNA — IZDAJA UO ZSJ
— UREDNIŠTVO IN UPRAVA
TRG REVOLUCIJE 1/II —
TELEFON 21-230 — TEKOČI
RAČUN 503-608-72 — LETNA
NAROČNINA TISOC DINARJEV
POSAMEZEN IZVOD 40
DINARJEV — ROKOPISOV IN
FOTOGRAFIJ NE VRACAMO —
TISKA CP DELO, LJUBLJANA,
TOMSIČEVA 1, TELEFON
23-522 — POSTNINA PLAČANA
V GOTOVINI.

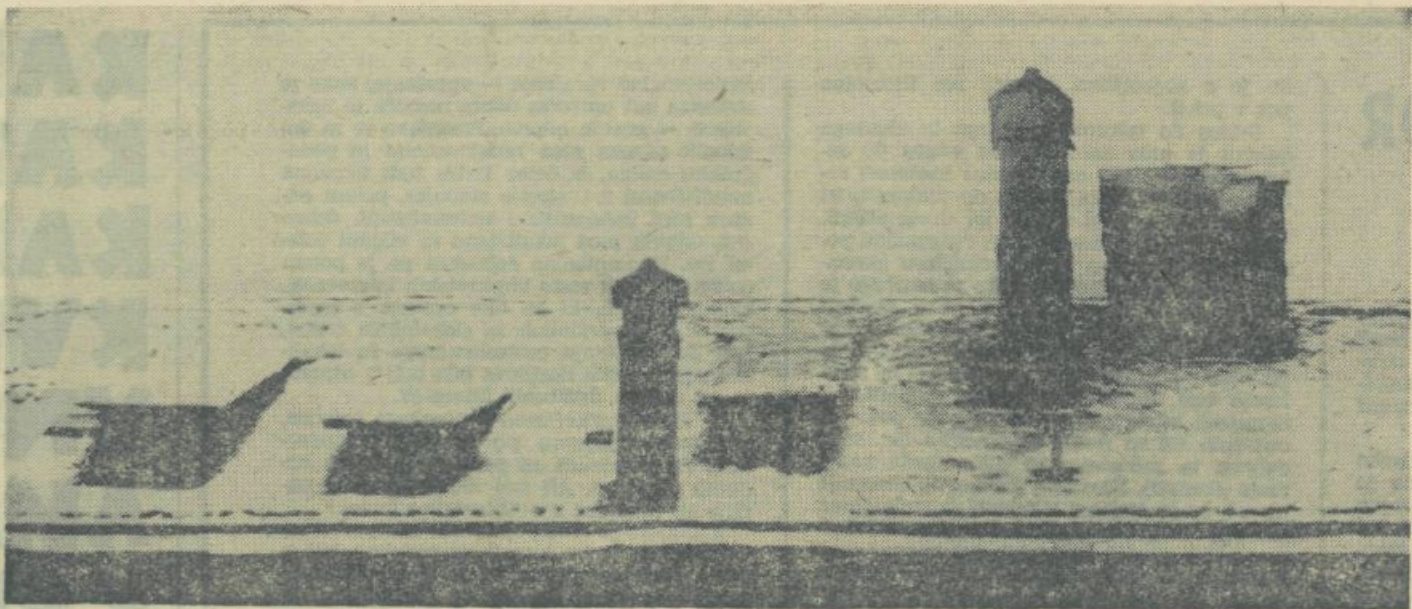
NOVOSTI S KNJIŽNEGA TRGA

ERNEST HEMINGWAY: IMAŠ IN NIMAŠ

— Hvala bogu, da dežuje! Poplav se ne bojimo, saj vemo kam iti po žito. Hudo je ob sušah, ko ne vemo kam po enečgijo!

21. DECEMBRA ŠTUDENTSKE VOLITVE

Po dolgotrajni statutarji razpravi smo na univerzi pred volitvami študentskih predstavnikov v samoupravne organe. Novi statuti določajo nova pravila in nove proporce, vsekakor pa omogočajo večji študentski vpliv — rezultat naših prizadevanj pri formuliranju določb.

Ob letošnjem razpisu nas vse skupaj opozarja slaba izkušnja zadnjih volitev. Nezadostna udeležba in angažiranje volilcev je pogojevala slab izbor predstavnikov, ki — razumljivo — posebne odgovornosti niso čutili. Posledica tega so neizkoriščene možnosti, ki jih prisotnost študentskih predstavnikov v najvišjih organih upravljanja nudi. V večini primerov so bili naši študentski interesi na jakubeti zadovoljeni le po meri dobrohotnosti naših učiteljev, nikdar pa na osnovi organiziranih zahtev ali enakopravnega dialoga. Študentsko mnenje ni bilo upoštevano ali pa povsem slučajno, ker v samoupravnih organih domala nikoli ni bilo formulirano.

Vse to, razen morda na eni fakulteti, onemogoča razgovor med študenti in učitelji o prenatrpanosti študijskih programov, o perspektivnosti nekega strokovnega profila, o zastarelosti neke študijske metode, o značilnih študentskih hribah, o nemogočem materialnem položaju študentov (in morda tudi profesorjev), o idejnih vidikih študentskega doživetja strokovne in družbene problematike itd. Vsa ta vprašanja so ostala nenatcheta, kljub temu, da študentje ob njih ne moremo biti, pa tudi nismo neprizadeti.

Tem »večnim«
temam se letos pridružuje vrsta novih vprašanj, za nas življenjskega pomena:

— Vprašanje sistema selekcije. Kdo in po kakšnih kriterijih naj si pridobi pravico do univerzitetne izobrazbe? Ali res vsakdo, ali pa naj o tem odločajo sprejemni izpiti, selekcijski izpit po prvem letniku, usmerjevalni izpiti, ali pa testi in orientacija v srednji šoli?

— Vprašanje uvajanja sistema posojil s odpisi. Ali naj bo to osnovna oblika finansiranja študija z dodatnim štipendiranjem, ali nasprotno?

— Vprašanje povezanosti študija s prakso. Študij s posojili dela diplomanta svobodnejšega. Toda ta svoboda izbora delodajalca je iluzorna, če diplomant skozi študij ni spoznal osnovnih karakteristik proizvodne prakse. V perspektivni delovni organizaciji se bo znašel povsem slučajno.

— Vprašanje vplivanja na elekcijo in reelekcijo. S posojilom prevzema študent vso odgovornost za uspešnost v študiju na lastna ramena še izrazi kot pri štipendiranju. Naravna posledica tega bo večja prizadetost v primeru neuključnega vodenja študijskega procesa. Ob elekciji študentsko mnenje tako ne bo izostalo.

— Specifična vprašanja nekaterih fakultet. Prestrukturiranje, nove usmeritve, podiplomski študij, znanstveno raziskovalno delo itd...

Vsa ta vprašanja, skupaj s finančnim položajem fakultete, tvorijo osnovne elemente fakultetne politike, katere prva formulacija je izrečena v samoupravnih organih. Gre za urejanje vseh naših problemov in za zadovoljevanje vseh naših interesov, zato naše mnenje in naš vpliv ne smeta izostati.

Študentska organizacija na fakulteti je nemoralna, če vzpostavi politični konflikt z izvršilnimi organi fakultete, ne da bi predhodno skušala odnos regulirati po samoupravnih poti.

Od študentske javnosti pričakujemo resnost in polno zavzetost pri izboru in volitvah naših predstavnikov v najvišje organe fakultet in univerze.

Volitve v torek, 21. decembra, bodo dejansko manifestacija te resnosti in angažiranosti.

PREDSEDNIKI
FAKULTETNIH ODBOROV
ZVEZE STUDENTOV
LJUBLJANSKE UNIVERZE

OBVESTILO

STUDENTSKI TISK

obvešča fakultetne uprave, družbeno politične organizacije ter druge ustanove, da sprejemamo naročila za tipkanje matric in ciklostiranje materiala.

Vse potrebne informacije dobite na tel. št. 21-280 in 21-170

STUDENTSKI TISK

TRIBUNA STRAN 3

NEKAJ MISLI NA DILEMO: ŠTIPENDIJA ALI POSOJILO

Zadnje čase smo zopet priča novim krčm naše kadrovske politike (če je to, s čimer urejamo kadrovska vprašanja, sploh kadrovska politika).

Zadržanje nekaterih štipenditorjev do svojih štipendistov v zadnjem času je prav gotovo nezastisljano. Proglasitev štipendije za notranjo rezervo pa je — če drugo ne — vsaj smešna. Vemo namreč, da imajo naša podjetja in ustanove notranje rezerve v milijonih in da zneski štipendij zaradi svoje nezastisljivosti še sploh ne morejo delovati kot notranja rezerva. Obenem lahko ugotovimo, da je v teh podjetjih odpuščanje sploh prvi rezultat načel reforme. Kdor pozna ta načela, bo takoj dognal, kdo je pravyzprav tu notranja rezerva. Naša velika notranja rezerva so ravno ta podjetja in njihovi vodilni.

Mnogo podobnih izkušenj imamo že iz preteklih let. Velikokrat je imela kakšna reorganizacija ali kampanja za rezultat zmanjšanje števila štipendij. Sicer pa so se vsakršni premiki v gospodarstvu kar na splošno uporabljali kot fasade za odslavitve štipendistov.

Vse te stare in nove nepravilnosti so take teže, da moramo nehoti znova pregledati štipendiranje kot sistem gmotnega preskrbovanja študenta.

Ena največjih težav je v tem, da so vsa leta štipendije obvezno majhne in nezadostne za življenje. Študent ne more v redu študirati in se mora honorarno zaposliti. Tako postane razcepjen med obveznostmi do zaposlitve in do študija. Leta in leta že prosimo in moledujemo za povišanja. Pišemo pisma, debatiramo in politično pritiskamo! Izboljšanja so — vendar delna; storjena pod pritiskom, s kislim obrazom in slabo voljo.

Kup naslednjih težav in napak srečamo pri podeljevanju štipendij. Stric, teta, direktor, sekretar. Zbrane, stare in mnogo krat kritizirane storije. O pravilnikih za podeljevanje štipendij pa raje ne govorimo. Saj jih v glavnem ni. Po novem pa so mahinacije v gornjem smislu še bolj olajšane. Štipendije se ne delijo več na fakulteti in kontrole več ni. Prav hitro bo kdo zopet imel dve štipendiji. Podobno kot pred leti.

Stike med štipenditorjem in štipendistom smo si lepo zamislili. Spoznavanje podjetja, sodelovanje na sestankih DS in UO, nekaj samoupravnih odnosov, so bile naše stalne besede in krilatice. Nekatera podjetja imajo urejene takšne stike. Velika večina pa teh stikov nima. Skrajni čas je, da se spomnimo in rešimo podjetja ter ustanove teh dolžnosti. Lahko smo se že prepirali, da jih ne morejo oziroma ne želijo opravljati. Poznam štipendista, ki ga podjetje ni povabilo niti na otvoritev lastne tovarne. Štipendist naj sedaj pričakuje, da ga bodo povabili na sestanek DS. Na drugi strani pa ima to podjetje do svojih štipendistov korektno odnose in jim daje visoke štipendije.

Mislilim — in s tem delim mnenje z mnogimi ostalimi — da denar ne more povezovali štipenditorja in štipendista. Povezovali bi ju moralo delo. Delo študenta pa je študij na univerzi. Gre torej za povezavo študenta s prakso preko dela na univerzi — preko študija. Za takšne stike pa bomo morali trdo delati.

Vse te pomanjkljivosti temeljnega značaja dajo misliti. Posebno, če imamo v mislih vprašanja in boje preteklih let, lahko ugotovimo, da po tej poti vse do letos nismo prišli do nekoliko trdnjših in trajnejših rešitev, ki bi bile manj odvisne od raznih faktorjev. Sploh pa dvomim, da se po tej poti problematika sploh da izboljšati oziroma zadovoljivo rešiti.

Leta in leta smo zatrjevali, da je štipendiranje kot sistem dobro, da vsebuje

vse lastnosti, na podlagi katerih se lahko vpleta in vplete sistem samoupravljanja. Govorili smo o ugodnostih tega sistema. Trdili smo, da ga je treba samo natančno vpeljati in dosledno izvajati. Po vseh teh bojih, prošnjah in ugotovitvah in ne nazadnje po proglasitvi štipendije za notranjo rezervo je kupa polna. Ugotovimo lahko sledeče: sistem štipendiranja zaradi zmedenosti, neboljenosti in nezavzetosti svojih poveljavnih nosilcev — gospodarskih organizacij in ustanov ne ustreza. Ti nosilci — to se kaže že leta in leta po vojni — niso zmožni — kot je širše pokazano zgoraj — zagotoviti kontinuiranosti podeljevanja, zadosti visokih zneskov, dovolj objektivnega podeljevanja, učinkovite in pravične kontrole študija in prejemanja štipendij ter ustreznih stikov. Vse to pa so nedoslednosti s težkimi posledicami, ki jih ne moremo prezreti ob tako važnem delu kot je študij.

Mislilim smo, da se bodo podjetja in ustanove v novih gospodarskih razmerah bolj zanimala za kadre kot prej. No, in kaj smo doživeli? S tem ni rečeno, da se v bodočnosti niso zmožna bolj zanimati, vendar vrag vedi, kaj se bodo takrat zopet spomnili. Mislilim, da na takšnih optimističnih pogledih ne smemo graditi nove politike gmotnega preskrbovanja študentov. Ta sistem moramo spremeniti, postaviti ga moramo na trdnje noge. Poveriti ga moramo instituciji, ki bo izpolnjevala vse gornje zahteve, za katere je pokazano, da jih gospodarske organizacije in ustanove ne izpolnjujejo.

Mnenja sem, da je takšna institucija, ki izpolnjuje vse gornje zahteve, sklad posojil pri ljubljanski univerzi.

Posojilom očitajo, da so krivična, ker razslojujejo in povzročajo, da je po študiju startna osnova štipendistov in posojiljencev različna, v škodo posojiljemalcev. (Glej M. Pintar, Tribuna št. 2 — 13. oktobra str. 1. in 3.)

Obenem predstavljajo posojila tudi diskriminacijo do štipendij. Vendar se mi zdi, da so očitki neosnovani. Vse te krivičnosti bi se dalo urediti, kot bom to pokazal na koncu sestavka.

Posojilo je dalje krivično tudi s te plati, ker študentu v prvem letniku daje materialno možnost, medtem ko mu s tem tudi ni stodoletno zagotovljeno napredovanje v študiju.

S tem sta mišljena osep in selekcija. Tu pravi Pintar, da gre za prevaro študentov. Zdi pa se mi, da korenine tega problema niso na univerzi, ampak v srednji šoli. Tu — mislim — se bi v bodoče že moralo odločiti, kdo gre na univerzo in kdo ne gre. S tem pa je gornji problem bistveno omiljen.

Na drugi strani pa ima institucija posojil mnoge dobre strani. Predvsem se mi zdi važna ta, s katero je omogočeno, da so po materialni plati univerzitetne predavalnice odprte vsem. To se pravi, da je materialni kriterij selekcije bistveno omiljen, in da pride do veljave kriterij selekcije po intelektualni sposobnosti.

Posojila so že sedaj dovolj velika (za onega, ki je »isto rečeno«, tudi 30.000 din). Tudi za bodočnost mislim, da so glede tega dovolj lepi izgledi.

Nadaljnja dobra lastnost posojil je v enotnih kriterijih za podeljevanje in v nefamiliarnem presojanju upravičenosti prejemanja posojila samo ene institucije, dalje v možnosti pritožbe in ponovnega obravnavanja. Ta lastnost posojil je temeljno važnost in dviga to institucijo za stopnjo nad štipendijo.

Tej enaka dobra lastnost je možnost objektivne in stalne kontrole — soočanja prejemkov z rezultati dela študenta. V bodoče se bodo soočali tudi ob polletju in tako bo kontrola še kvalitetnejša.

Omembe vredna je prav gotovo tudi stimulacija, ki jo vsebujejo kriteriji vračanja.

Ko se študent vpisuje, je vsa odgovornost na njegovih ramah, gotovo bo kljub vsemu dobro premislil. Sploh pa bodo najeli posojilo in vpisali verjetno samo oni, ki že verjamejo vase in v svojo sposobnost.

Neposredna štipendija naj bi torej postopoma odmrla. Postopoma, pravim. Gospodarske organizacije in ustanove, ki bi si želele bolj zanesljivo zagotoviti kader, naj bi še naprej štipendirale. Zlasti koga iz svojega kolektiva itd. Tako podeljena štipendija bo verjetno tudi dovolj velika in ustrezno kontrolirana. Ostanejo naj seveda tudi vsi republiški skladi.

Sedaj pa smo pri tistem, kar bi bilo po mojem v novem sistemu posojil bistveno. Posojila naj bi namreč vračala podjetja oziroma ustanove, h katerim bi diplomanti obenem s svojim dolgom prihajali v delovno razmerje. Posojilo bi se v tem trenutku spremenilo v štipendijo, ki pa bi bila korigirana z odpisom, določenim z uspehom diplomanta. Brez študija bi tako kakor doslej nosila podjetja in ustanove. Razlika bi bila v tem, da bi bile stvari drugače zasnovane, relacije bolj čiste in naložbe bolj zanesljive.

Mislilim, da bi bili tako diskriminirani slabši študentje. Zaradi slabšega uspeha bi morali podjetje vračati več posojila. To pa je vendar dobro. V tem je tudi stimulacija. Slabše ocene bo imel diplomant, bolj bo navezan na »štipenditorja«. Odličen študent bo seveda prost (po novih določilih pravilnika sklada).

Tako zasnovane odnose naj bi regulirali s posebnim pravnim aktom, ki bi podrobneje določal pravice in dolžnosti »štipenditorja in štipendista«. To se mi zdi posebno važno. Doba obveznega službovanja po mojem sploh ne bi prišla v poštev. Študent bi šel lahko drugam v službo in seveda s seboj odnesel svoj dolg.

Verjetno bi bilo treba preoblikovati tudi sam sklad. Treba bi bilo podjetja in ustanove obremeniti z morebitnim prispevkom itd.

Če k stvari primaknemo še idejo, da bi v bodoče posojila podeljevala banke (to idejo bo treba še znova in znova do temelja premisliti in domisliti) vidimo predlagane novosti v novi luči (podjetja imajo več denarja kot sklad, relacija podjetje—banka je jasnejša in bi vračanje poenostavljala).

Pričujoči sestavek je moje mnenje, kar obenem pomeni, da je neobvezno ter potrebno in željno kritike. Napisal sem ga na v Tribuni objavljeno povabilo Milana Pintarja, kjer pravi, da... v razpravi poziva vse..., kajti rešitev ne sme biti parcialna..., marveč mora vsebovati korist za vse.

Janez Kure

AMD ŠOLT

prireja nov tečaj za voznike amaterje. Študentje in študentke, prijavite se!

Vse tečajnike obveščamo, da s 1. januarjem 1966 zapadejo stari bloki za vožnjo in kavicija za knjige, ki ste jih dvignili pred 1. novembrom 1965.

michael sprusiński

se je rodil leta 1940 v Krakovu, kjer je leta 1963 končal polonistiko. Od leta 1960 sodeluje s pesnimi skoraj v vseh pomembnejših poljskih literarnih revijah. Piše prozo, literarne kritike in eseje ter prevaja iz češke, slovaške in angleške poezije. Leta 1963 je izšla njegova prva pesniška zbirka Popoldan. Posamezne pesmi iz nje so prevedene že v francoščino in nemščino. Za tisk je pripravil novo pesniško zbirko in svoj prvi roman.

Ob tem času sem zapuščal mesto črn pramen ga je rezal
sonce ni zahajalo v vrtove Arlesa

Tu je morje zame
z ladjami za tovor In jadrom
nagnjenim v brazde valov

Tu na začetku celine poslednji
beg za ptice Sredi skal
bom videl davno umrle svojce
ko sen v soncu V čerh barve žvepla

Sna ni Rekli so — odidi nisi
naš Ni nas v tvojih mislih
Videl sem — med kamni umira zadnja
ptica

Predno bom začaran šel na pot
čez provinco dežele puste trge
Se bom naučil pozabiti
zven vaših imen

povratak k prijateljem

Tako vstopam v to hišo tu sem vas pustil
domače sorodnim predmetom v sivini
njihove skorje Na poti do novih arkadij
potujoče v snu nad pepelom
Zvok je spet oster In zrak suh
Vidim vas torej dobro ohranjene
Pravim: predmet — vidim ga od blizu
navadno upognjen malo že uničen
vendar je ohranil brezhibne oblike
ta stol filozof ki brez pete noge
Poslušam niso se še vrnili
ostrina izgine Potovanje prijateljev
se ni začelo Ostali so tukaj:
Ta stol filozof ki o njem še enkrat
hrastje kredence vitke oblike peči
Ko pa od vas zahtevam odgovora
čakate tihi kot njihova skorja
Sivo je vendar Mrtvi so brez sanj

zahvalna žalostinka

V kakšen krasen čas smo vpeti
še železo je zdaj dobrohotno
Živo se sveti iz muzejske omare
ali iz barv vpleteno v sliko
Kakšna obogatitev ta bodeča žica

Zahvalno žalostinko pišeš tistim ki so
odšli
spominjaš se korakov nenadoma zamrlih
V globino peska plitvo vdolbeni v
kamenju
Tisti dim brez ognja je že kdaj razvelo
In potem spet v svoja tihožitja

Za nami bo ostalo... Tu je citat prekinjen
S pripisom: Negibnost poletnih plaž
tako na hitro zapuščenih
Sledovi nog so izbrisani

Kmalu bo spet čas vročine
apnenčaste iskre na obali
Spet bomo prišli pozdravit novo sezono
V kakšen krasen čas smo vpeti

Prevedla Katka Šalamun-Biedrzycka

NIKO DARLE, TIHOŽITJA

Po naključju sem prav pred kratkim dobil v roke pesniško zbirko TIHOŽITJA mladega slovenskega koroškega pesnika Nika Darleta. Knjižnica je izšla v samozaložbi s pomočjo Janežičevega sklada, opremil jo je Pavle Pernjak, natisnila pa Tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu (1965). Iz skromnih podatkov razberemo, da se skriva za psevdonimom Niko Darle pravo ime Erika Prunča (rodil se je 1941 v Stražji vasi pri Skocijanu v Podjuni, končal gimnazijo v Celovcu, študiral slavistiko v Grazu in nekaj časa tudi v Ljubljani), enega vodilnih predstavnikov mlade koroške generacije, ki je pred leti rezko stopila v koroško in avstrijsko duhovno življenje z ustanovitvijo literarne revije Mladje. Sam Prunč je obenem ustanovil gledališko skupino Oder Mladje, ki jo vodi še zdaj.

Posebej so se nova prizadevanja izrazila v lepovslovnem ustvarjanju mladega koroškega pokolenja, in najbolj v vodilnih predstavnikih: Kostanku in Prunču. Posodobljene koroške literature, ki se s tem pokolenjem odločno pridružuje matični slovenski, pa imejmo v mislih Kostankove Črtice mimogrede, ki so izšle pred meseci v Ljubljani, ali pa Darletova Tihožitja, se kaže v rezkem odkluku od samouške tradicije. Ta se je do nedavnega napajala iz preprostih folklornih in celo bukovniških vrelcev ter se izražala v romantično rodoljubnem objokovanju narodne bolečine — pri tem se je neločljivo vezala na staro versko čustvo in tradicijo — ali pa v vznesenem opevanju pokrajinskega »raja«. Mlada generacija spoznava v nacionalnem pogledu, da je prava resničnost sicer huda, a da si nima smisla pokrivati oči pred njo, v literaturi pa se je usmerila k intimnemu subjektu ter to preusmerila v združila z novimi oblikovnimi in izraznimi iskanji.

V tem trenutku pa je tudi ocenjevalcu nove zamejske (koroške) literature posel znatno olajšan. Ni namreč več potrebno, da se svojemu predmetu približa s prizanesljivimi in popustljivimi umetnostnimi merili, ni več potrebno, da sleherni slovstveno pobudo, pa naj bo še tako diletantska, pohvali, z obveznim dodatkom seveda, kako si mora ta literatura s svojo samorastniško močjo utirati pot. Mirno lahko vzame v roko Darletovo zbirko in brez olajševalnih okoliščin pove svojo (jasna zasebna) sodbo. Literatura je slaba, če potrebuje drugorodnih podpornikov, da obstane. Stati mora samo na svojih nogah, ne glede na to, kje, kdaj in kako je rastla.

V vrh svojih izrazito simetrično skomponiranih TIHOŽITJ (števílo enot je 1 + 2 + 3 + 2 + 1, od tega sta prva in zadnja posamezni pesmi, vse druge pa cikli) je Niko Darle postavil tri cikle. Tretji (Pesem Miklove Zale) se sicer že krepko odmika prvima dvema (Ciklopi, Kralj Matjaž), odmika po pesnikovem odnosu do svojega predmeta, vendar pa ostaja temeljno hotenje v vseh treh enotno: odločno odpravljanje nekaterih poglavitnih romantičnih praznih upov, ki jih je v pogledu narodnosti in književnosti gojila, ali jih pa še goji koroška tradicija. Ta tradicionalni rodoljubni romantizem se je oprijemal največ slavnega, dasi le na videz slavnega, zgodovinskega, legendarnega in folklornega izročila. Zategadelj je edino naravno, da poteka Darletovo »streznenje« prav od teh temeljev navzven. Svojo idejo je »demonstriral« na ogródju koroških folklornih in legendarnih mitov.

Kako? Poglejmo najprej nekaj motivov, ki se v koroški slovstveni podobi nenehno prepletajo, pogledimo jih na primer v zbirki Milke Hartmanove Moje grede (Celovec 1952). Rodoljubna izpoved, po večini tesno naslonjena na versko čustvo in trdno zvezana z romantično zaljubljenostjo v domačo zemljo in domačo besedo, se oplaja in dobiva pobudo v staroslavni preteklosti, v ustoličevanju koroških vojvod, v Cirilu in Metodu, za prihodnost pa jo živi trdno zaupanje v vstajenje Kralja Matjaža. To epsko ravnanje spremlja vseskozi ožten ton zavesti, da vodi pot v preropenje naroda samo skozi trpljenje.

Niko Darle je energično strgal zaveso s tega emocionalno romantičnega duha in pogledal resnici in resničnosti v obraz. Ne trdimo, da to dejanje zanj ni bilo mučno in boleče, trdimo samo, da je bilo pogumno in potrebno. Ciklu Ciklopi je pripisal Koroška 1964 in s tem očitno opozoril sam na neko resnico, ki bi jo brez tega dodatka sicer tudi zaznali, vendar pa malo teže: gre namreč za čisto konkretno ozadje dogodkov ob 550-letnici zadnjega ustoličenja koroškega vojvode, za »obračun« mlajše generacije z ožkim nacionalizmom preteklosti (R. Vosprenik), ki je ob tej priložnosti spet močno zaživel, poleg tega pa še za nekaj več: za dokončno sprijaznjenost te generacije z zgodovinsko resnico, pa naj bo še tako trpka (prav zavoljo te načelnosti in angažirane vsebine smo v uvodu zapisali, da so literarne stvaritve mladjevece nekoliko programske in akcijske narave). Sprijaznjenost poteka seveda skozi mrzle pokrajine pustošenja, podiranja do večeraj svetih resnic, zato pa se ta trpka plovba, odisejada nazadnje sklone s popolnim spregledanjem:

Nazaj ni poti,
mornarji, tu,
na obali
moramo najti vasi.

Epilog

Strezneni zavesti se v ciklu Kralj Matjaž, namenjenem: Vsem, ki čakajo njegovega prihoda, pridruži v sklepni deziluziji še blaga ironija: folklorni junak se je naposled le prebudil in krenil iz gorskih bokov na mogočen pohod, a z njim se zgodi nekaj nezasišane:

... S korakom
železa se je spotaknil
ob peto. V drobcih suha
gline iht. Luna liže
lisaste luže krvi.

Epilog

Čakajoči čakajo zastoj, njih odrešujoči mit se je nerodno, prav po človeško spotaknil sam ob sebi in se razsul.

Obračun z zgodovinsko obremenjenostjo je v tretjem središčnem ciklu Pesem Miklove Zale sicer dosti intimnejši, zato tudi pretresljivejši, vendar je osrednja povednost še zmerom usmerjena v veliko streznenje: legendarna Miklova Zala se spremeni v pregnanko, ki rodi v tujini tujo janičarja in ki se končno vrača domov kakor spokornica.

V teh motivnih izvirih smo odkrili snovno, vsebinsko jedro Darletove zbirke; je poudarjeno tezne narave in se tako kaj malo sklada s pristno liriko in še manj z naslovom zbirke Tihožitja. Vendar pa rešuje pesnika to, da je opisnost omejila na najmanjšo mero in jo prežaril z lirskim čustvom in jezikom. Tako se skriva ustvarjalno-oblikovalna sredica TIHOŽITJ drugje, v ciklih, ki se simetrično zbirajo okoli središčnih treh. Prva dva nosita naslov TIHOŽITJA in LETO, zadnja dva pa ZALIK-ZENE in JUTRA. Res je sicer, da posebej druga meja ni ostra, saj se že v PESMI MIKLOVE ZALE obrne pesnik k intimnemu lirskemu subjektu, postane v zadnji pesmi tega cikla celo že sam ta subjekt, in prav tako nosi tudi še ciklus ZALIK-ZENE v sebi diskretno zakrito idejo, ki so jo glasno oznanjali osrednji cikli, komaj opazno idejo deziluzije, ki se zdaj razodeva v počasnem one-mevanju žalikčen, tega nadaljnega folklornega rekvizita, in v končnem spoznanju:

V ustih poje nema ptica,

vendar je kljub temu med obema središčema bistven ustvarjalno oblikovalni in idejni razloček. Drugo središče uveljavlja namreč nasproti prvemu, ki je zgolj pesnikova močno zavestna reakcija na narodno kulturne mite, dosti daljnosežnejše namere: gre za nič manj zavestno prizadevanje predstaviti literaturo z izrazito pokrajinsko amaterskega področja na višjo raven, ki bo profesionalna in krajevno neomejena hitrati. To je pred Darletom storil že Kostanek s CRITICAMI MIMOGREDE in iz obeh lahko izluščimo isto hotenje: profesionalizirati vsebino, tako da se zdaj obrne na intencionalnega sodobnega človeka, in profesionalizirati obenem izraz, jezik, tako da postane zdaj tako umetno izbran, da meji že na leporečje in larpurlartizem. Zato ni čudno, da nahaja to prizadevanje marsikaj vir v slovenskem ekspresionizmu, v problematiki, ki se neredko dotika religioznega sveta, ali pa je z njim vsaj močno obarvana, predvsem pa v izrazu, ki je hroščeno nakopičen, ki izbira iz epitetone največ svetlo skalo, spreminja glagolski vid in obuja arhaične besedišče.

Preostali cikli zbirke naj te splošnejše misli samo nadrobneje osvetlijo, konkretizirajo. Opisnost se je v njih popolnoma zgrubila, tudi ni več tistega enotnega veznega (epskega) osebkja, ki daje ciklom organizirano podobo in zgradbo. Zamenja ju nizanje bolj ali manj duhovitih podob, ki ustvarjajo svojevrstna statična tihožitja. Princip, po katerem Darle na hitro riše te podobe, je enostaven, a marsikaj učinkovit: splošne zaznave, upodobljene v eliptični (neglagolski) jezikovni strukturi, prepele v drugi kitici (vse pesmi imajo namreč samo dve kitici) v rahlo dinamično neeliptično obliko in jih tudi ponavadi osredotoči na manjše detajle te tihožitja. Tako so zgrajeni cikli TIHOŽITJA, LETO in JUTRA, se pravi najbolj tipična tihožitja, in od splošnega principa se Darle oddalji samo tam, kjer vdre v mrtvo naravo z izrazito subjektivno voljo, izpovedano v prvi osebi. V teh primerih deluje v ciklu disharmonično.

Taka je v ciklu TIHOŽITJA pesem ZEJA: s svojo osebno izpovedjo nekakšnega sizifovstva in s svojo izrazito aktivno stilno obliko se rezko loči od ostalih treh pesmi, MESTA, SKRIVANKE in SOBE. To so le vitne podobe iz zunanega sveta, ki nočejo povedati same po sebi ničesar in ki šele v sklednih kiticah opozore na avtorja, upodabljavca tihožitij. Pesnikovo razmerje do svojega predmeta je tudi v ciklu LETO tako zakrito in neopredeljeno, da ga moramo izluščiti šele iz pesniške obdelave motiva in pa iz izrazne strukture cikla. »Lirski dogodek« je uglasen črna neviden, neizprosen boj vlada v tihožitjih, poante so neoptimistične. Neenoten je naposled še ciklus JUTRA, kjer se je tako kot v prvih dveh ciklična organizacija razpustila v posamezne metafore brez veznega subjekta. Kolikor je to pesnik sam, mu moramo pripisati neko padajočo intonirano nehanje, ki se vzporedno s porajanjem jutra sklone v izpoved:

Brez pesmi so ostala jutra.

Celotna padajoča uglasena melodija zbirke se s sklepno pesmijo Mutec spusti najnižje, konča se pravzaprav v nekakšni vsestranski nemoči, ki pa nikakor ni resignacija, kaj šele obup, ampak spet tista značilna Darletova pomirjenost, sprijaznjenost z resničnostjo, ki smo jo srečevali vseskozi: njegovo početje se izteka v pepel, oči so gluhe in »ne pregriznejo mraka«; tista sinja beseda pa, ki je v uvodni Sinji pesmi vendarle izvirala iz neke trpke, a kljub temu očistujoče sladke zavesti o darovanju samega sebe, je zdaj »mrtev meč«. Tako obstane na koncu svoje zbirke Darle na kraju, odkoder za zdaj še ne ve poti, in v podobni stiski jezika, kakor pristajajo danes pesniki drug za drugim: Zajc, Grafenauer, celo Zlobec, idr. Vprašanje je, ali ne gre tu zgolj za prevzete pobude, zakaj Darletu vsaj nad besedo ne bi bilo treba bukovati, saj še zdaleč ni izčrpal vseh možnosti, ki mu jih le-ta daje.

S tem smo obrsno pregledali motivno vsebinski razpon Darletovih TIHOŽITJ. Očitno je, da se v njej vsebinski in oblikovalno ustvarjalni vrh nista ujela, da nista sovpadla, to pa nas vodi tudi že v ugotovitve, da pesnikovo slovstveno dejanje ni zadobilo hotenja ustreznega učinka. Ostalo je neenotno, nedorečeno.

In nekaj podobnega moramo ob sklepu zapisati hotenju ustreznega učinka. Ostalo je neenotno, ne-še za Darletovo pesniški izraz. V oblikovno izraznem pogledu kaj hitro odkrijemo močno navzočnost Gregorja Strniše. Čeprav bi to lahko trdili že za snovni del, pravzaprav za pesnikovo razmerje do predmeta, ki je tako pri Strniši kot večidel tudi pri Darletu opisujoče, epsko, to še posebej v osrednjih ciklih, so Strniševe pobude dosti očitnejše in neutajljive v oblikovno-izrazni zgradbi Tihožitij. Preprosta pesem, sestavljena iz dveh štirivrstičnih kitic, je edina Darletova oblika, in asonanca v vseh mogočih popolnih in nepopolnih oblikah edino poetično znamenje discipliniranosti. Gradnja pogostih iskanjih metafor postaja skorajda že mehanična: vsak stavčni člen mora najne dobiti še svojo kvalifikacijo, razvijajočo opredelitev (npr.: Zdaj se v neusmiljeni goloti / zavržena skriva v prozorni kopreni / meglá pred mlado radovednostjo sonca — Jutra IV), kar prehaja že na področje pesniške dvomljivosti in okornosti. Ni mi treba poudarjati, da je močna genitivizacija podobe, ki se je pred leti v slovenski poeziji skorajda že banalno razpasla, tudi pri Darletu najpogostejši sintaktični odnos (primeri iz IV. pesmi Kralja Matjaža: debila nog, iz skal ponosa, v gori prsi, moč povelja, kamni kletve, suhi mah čakanja, ognjena krila večje). Nagnjenost k obujanju arhaičnega besedišča smo omenili že prej.

Končajmo z vodilno mislijo tega pomanjkljivega zapisa: z Darletovo zbirko Tihožitja se je koroška literatura še bolj približala matični, se popolnoma vzdignila na raven, ki prenese ostro kritično sodbo, ni je pa obogatila s kakšno presenetljivo daritvijo. Rekli bi celo, da je za zdaj še kakšen korak za književno ustvarjalnostjo pri nas.

Herman Vogel

ŠTUDENTSKA POSOJILA

Eden izmed načinov reševanja materialnega položaja študentov je tudi najemanje dolgoročne posojila pri univerzi, do katerega je upravičen tisti, ki izpolnjuje pogoje pravilnika sklada za študentska posojila in javnega razpisa. Letos je upravni odbor sklada sprejel že maja kriterije, po katerih se je jeseni prosilec podeljevalo posojilo. Poskrbel je tudi, da bi bila javnost — absolventi srednjih šol in študentje — pravočasno seznanjena z možnostmi ne samo najetja posojila, pač pa tudi sprejemanja v študentske domove in prejemanja podpore za hrano. V ta namen je univerza dala potrebna sredstva za tiskanje potrebne brošure navodil, ki bi bila v prvi vrsti pomoč študentu novincu.

Poleg te novosti je univerza formirala na pripo-

ročilo upravnega odbora sklada za študentska posojila in komisije za podeljevanje individualnih podpor na fakultetah, akademijah, višjih in visokih šolah, poseben referat, usposobljen za sprejemanje prošelj za posojila in za podporo za hrano, kar naj bi onemogočilo študentom različna manevriranja s frekventacijskimi in drugimi potrdili. Ta služba v letošnjem letu razen na nekaterih zavodih ni opravičila svojega obstoja, čeprav si je univerza z organiziranjem sestankov referentov šol prizadevala pripraviti le-te na delo, ki prav gotovo ni bilo lahko, zato pa toliko bolj potrebno. Treba je bilo zagotoviti popolnost dokumentov in objektivnost pri samem reševanju prošelj.

V zvezi z delom referentov na fakultetah bi rekel še to: če ne bi referent nikdar prišel na posvetovalni sestanek na univerzo, temveč bi imel ob sprejemanju prošelj pri sebi samo »Navodila«, odprta na strani 12, bi nepodpisanih prošelj in neoverovljive poroštenih izjav ne sprejemal. Mislim, da bi on lažje zavrnil študenta in mu dal navodila za dopolnitev, kot pa to stori administrativna komisija na fakulteti in centralna komisija pri skladu. S tem bi se delo komisij olajšalo in študenta prosilca ne bi zadel zavrnitev ali pa pogojna odobritev posojila.

Tudi delo komisij na fakultetah in ostalih visokošolskih zavodih ni bilo tako, kot bi pričakovali. Komisije so delo opravile z veliko površnostjo in neresnostjo, glede samih predlaganih zneskov pa nerealno, kar se izrazito kaže pri prošljah s fakultete za naravoslovje in tehnologijo in s filozofske fakultete. S teh dveh fakultet bi navedel predvsem dva primera: prvi, ko prosilec prosi za posojilo, ker zidajo doma hišo, in drugi, ko prosilec prosi pri mesečnih dohodkih najmanj 50.000 dinarjev na družinskega člana. Ko dobi centralna komisija tako prošnjo v roke, se najprej vpraša, kako neki more študent, ki prebere razpis, vložiti prošnjo, kje je njegova zavest, ko se odloči za ta korak in kako, s kakšno utemeljitvijo je mogla komisija na fakulteti obravnavati in odobriti posojilo. Poseben problem ostanejo tudi nepopolne prošnje, iz česar je tudi sklepati na neresnost pri sprejemanju in obravnavanju prošelj na fakultetah.

Vse te pomanjkljivosti pri delu referentov na večini visokošolskih zavodov so odsevale tudi pri centralni komisiji, katere delo je bilo že zaradi številnih prošelj zelo težko in obsežno. Kot primer naj navedem, da je bilo lani ob prvem roku oddanih nekaj nad 1100 prošelj, letos pa 1619. Centralna komisija se je zaradi pomanjkljivo izpolnjenih in dokumentiranih prošelj večkrat znašla v zadregi, ali naj ugotavlja, kaj se iz vsakega posameznega lističa da razbrati, ali naj se odločno drži razpisa in klavzule. Nepopolnih prošelj komisija ne bo obravnavala. Komisija se je tu odločila za prvo varianto, za katero pa menim, da je vse prej kot koristna, kajti s tem se je odločila za podpiranje lagodnosti in pasivnosti med študenti še v primeru, ko gre neposredno za njihov materialni položaj. Glede same odobritve pa je komisija uvedla še eno ugodnost za študente. To je pogojna odobritev. Naj navedem samo nekaj števk v ilustracijo gornjih izvajanj. Od 1619 vloženih prošelj bi izpolnjevalo formalne pogoje za obravnavanje na komisiji 1146 prošelj. Ostalih 473 pa bi morala komisija zavreči oziroma zavrniti. Z uvedbo pogojne odobritve pa je bilo zavrnjenih z možnostjo pritožbe le 196 prosilcev. Mislim, da številke dovolj zgovorno kažejo, kakšno je bilo delo centralne komisije, komisij na posameznih zavodih, referentov in končno samih prosilcev.

Na drugi strani pa slišim vsak dan na hodnikih fakultet, študentskih menz in drugod negotovanje prosilcev, češ, kdaj bodo posojila, saj poteka že tretji mesec študija. Take in podobne pripombe so čisto odveč, kajti krivci za to niso na univerzi in v njenih službah, temveč v vrstah prosilcev samih in na fakultetah.

Ob reševanju prošelj se vsako leto pojavljajo tudi drugi problemi. V lanskem študijskem letu so bile redke prošnje, ki bi imele poleg drugih dokumentov priloženo tudi potrdilo o opravljenih izpitih. Letos pa je bilo referentom naročeno na sestankih, naj ta potrdila dostavljajo prosilci, oziroma naj v zbirne pole vpišejo tudi povprečno oceno. Ne glede na to, kako je bilo to delo opravljeno, se je letos pojavilo vprašanje, kako računati povprečno oceno. Ali z upoštevanjem negativnih ocen, ali brez njih? Na vseh fakultetah so bile povprečne ocene razmeroma visoke, od 3 do 4. Le na ekonomski fakulteti so bile povprečne ocene nizke in to od 1.7 do 3.5. Nobenega dvoma ni, da gre pri tem za dva različna načina, ki sem ju navedel zgoraj. Gotovo je zaradi tega napravljena marsikateremu prosilcu ekonomske fakultete večja ali manjša krivica. Moje mnenje je, da sama povprečna ocena ni pravi pokazovalec uspeha ali neuspeha posameznika, je pa pri sedanjih odobranjih posojil s potrdilom o opravljenih izpitih nujno potrebna.

Problem, ki je dosti bolj aktualen pri odobravanju študentskih posojil, je problem poročila. Znano je, da banka zahteva od posojiljemalca poroka, katerega 6-mesečni osebni prejemki skupaj dajo najmanj višino zaprošenega posojila. Tega pogoja pri posojilih, ki jih daje univerza preko sklada, ni in prav zaradi tega je zanimivo, kdo nastopa največkrat kot porok pri študentih — posojiljemalcih. V precejšnjem številu primerov je za poroka eden izmed staršev ali ožjih sorodnikov. Vsi ostali pa imajo za poroka kakega znanca. Pri prvih in drugih je precejšen del takih porokov, ki imajo mesečne prejemke okrog 30.000 din (invalidnina, pokojnina). Take poroke imajo največ študentje iz revnejših družin, študentje, ki jim je posojilo edini vir dohodka in se jim zato odobrava v maksimalnem znesku. V sedanjih situaciji, ko daje študentska posojila še univerza, ne predstavlja to nobenega problema. Problem pa bo nastal, če bo študentsko posojilo prešlo na bančni sistem — tako, da bi ga odobraval sama banka. Ali bodo tudi takrat študentje iz materialno slabo situiranih družin, ki so posojila najbolj potrebni, dobili posojilo s porošteno izjavo upokojenca invalida...?

Slednjič naj še omenim sredstva sklada za letošnje študijsko leto. Med študenti in v nekaterih krogih naše javnosti je prevladovalo in še prevladuje mnenje, da je gospodarska reforma okrnila sredstva sklada, zaradi česar je veliko prošelj odklonjenih in pogojno odobrenih — oziroma, zaradi česar ni denarja za izplačilo posojil za prvo tromesečje: oktober, november, december. Te trditve so popolnoma neutemeljene, ker je sredstev dovolj za vse prosilce, ki izpolnjujejo razpisne pogoje. Mogoče pa se bo med posojiljemalci našel kdo, ki bi utegnil vprašati, zakaj se pri letošnjem posojilu že ob prvem izplačilu ne podpiše pogodbe, kot je to bilo prejšnja leta. Upravni odbor sklada se je odločil, da bodo posojiljemalci do sprejetja republiškega proračuna, s čimer bodo tu dokončno znana razpoložljiva sredstva sklada, prejeli posojilo kot neke vrste akontacije, katere znesek se tudi po podpisu pogodbe ne bo spremenil. Pripominjam, da je to zgolj tehnična manipulacija, ki naj bi skladu omogočila smotrnejše gospodarjenje s sredstvi.

Tine Mozetič

RAZŠIRITI ŠTIPENDIRANJE

S spremembami, ki jih je prinesla reforma, se pojavlja tudi v sami materialni stimulaciji študentov vedno bolj akutno vprašanje: kako si zagotoviti osnovna življenjska sredstva, ki so potrebna za normalni študij na univerzi. Kot smo lahko videli in brali v dnevnem časopisu, se večina tistih, ki niso neposredno povezani s študijem na univerzi, zavzema zlasti za kreditiranje. To se jim zdi že skoraj nujno in edino pravilno. Temu bi v prvem trenutku pritrtil še marsikdo, vendar če stvar nekoliko globlje premislimo, lahko ugotovimo, da bi z ukinitvijo stipendiranja in z uvedbo popolnega kreditiranja prišli do težav, ki bi še poslabšale doslej že tako slabo materialno stanje študentov.

Naj vzamem za izhodišče filozofsko fakulteto, saj vemo, da so prav študentje te fakultete najbolj vezani na kreditiranje in se ga tudi največ poslužujejo. V študijskem letu 1963/64 je od 1179 študentov prejelo malo stipendij 359 (povpr. stipendija 15.000 din). Naslednje študijsko leto se povprečna stipendija ni bistveno dvignila in je dosegla nezavidljivo številko 18.750 din. Škoda je le to, da socialno-ekonomska komisija na fakulteti še ni mogla ugotoviti, kakšna je povprečna stipendija v letošnjem letu. Vendar pa po mnenju večine ne bo presegla 23.000 din.

V študijskem letu 1964/65 je zaprosilo za kredite 91 študentov, da pa so imeli zanj pravico, nam pove že to, da prošnje niso ugodno rešili samo dvema študentoma. In kakšno je stanje v letošnjem študijskem letu? Vsoto 2.470.000 din je socialno-ekonomska komisija razdelila 94 prosilec in to v vrednosti od 5000 do 25.000 dinarjev. Pri tem pa je prav gotovo zanimivo poudariti, da so bili krediti in subvencije podeljeni tudi takšnim študentom, ki prejema stipendijo, vendar je ta preizkušnja in ne zadošča za njihove najosnovnejše življenjske potrebe. Največ kreditov so podelili prvim letnikom, kar je razumljivo, saj so prav oni najbolj vezani na takšno obliko materialne pomoči.

Iz tega vidimo, da se število kreditov z ozirom na prejšnje študijsko leto kljub reformi ni bistveno dvignilo, po tem pa lahko sklepamo, da je tudi stipendiranje obstalo na isti točki kot lani. Sklep iz vse-

ga tega bi bil, da je kreditiranje potrebno, ne smelo pa bi postati stalna oblika in edina možnost reševanja materialnega vprašanja študentov.

V zvezi s kreditiranjem se moramo vprašati, kdo naj bi odločal pri reševanju prošelj za kredite. Svet letnika, socialno-ekonomske komisije, ali kdo drugi? Praksa je pokazala, da svet letnika zelo dobro pozna študenta, toda tega ne moremo trditi za prve letnike (ti pa so najslabše situirani in jih je največ). Vendar se je v mnogih primerih pokazalo, da prehaja mnenje svetov letnikov iz objektivnosti v subjektivnost in s tem je onemogočena kakršnakoli stvarna rešitev. Socialno-ekonomske komisije po fakultetah? Brez svetov letnikov, brez njihovih priporočil, brez širšega aparata, ki bi se sistematsko ukvarjal s problematiko posameznika, so mrtvo telo. Morda študentski klubi, ki poznajo študentove domače razmere, imajo povezavo z občinskimi skupščinami in živitarijo? Ali vsi skupaj? In zopet smo na mrtvi točki, s katere ne vemo naprej.

Iz vsega tega se mi zdi, da je v novih pogojih, ki jih narekuje reforma, edino pravilno in smotno, da se v naših gospodarskih organizacijah, ustanovah in pri občinskih skupščinah vendarle že izoblikuje tista zavest, da so nam strokovnjaki potrebni, da brez njih ni napredka, da se tudi reforma ne bo mogla razvijati brez njih tako, kot bi se morala. Prav oni pa bodo potem zavzeti za to, da bodo dobili v svoja podjetja in ustanove čim boljše strokovnjake, za katere bodo sicer morali nekaj žrtvovati, a se jim bo pošteno obrestovalo. Potem bodo tudi oni tisti, ki se bodo zanimali za uspehe študenta, za njegov študij. Poznali bodo svojega stipendista, ga klicali na odgovornost in ga ob njegovih uspehih tudi primerno nagradili. Skratka, materialno ga bodo podprli po učinku njegovega dela.

Ze samo dejstvo, da študentje v večini primerov iščejo stipendijo v svojem domačem kraju, pa nam tudi pove, da prav ljudje teh podjetij in ustanov kolikor toliko poznajo svojega bodočega stipendista in že v začetku njegovega študija vsaj delno lahko sklepajo, kako se bo uveljavil na univerzi. Seveda pa bo treba izkoreniniti že skoraj tradicionalno stipendira-

nje po zvezah in poznanstvih. Stipendira naj se le po resničnih materialnih potrebah prosilca in seveda: uspehu pri študiju.

S takšnimi smotnimi perspektivami za kader pa bodo podjetja bistveno vplivala na razvoj stipendijske politike in pravilno porazdeljevanje visokokvalificiranega kadra. Razumljivo je, da bodo podjetja stipendirala tiste strokovnjake, ki jih potrebujejo, s tem pa bodo neposredno vplivala na študentovo usmeritev. Obenem po temu študentu že zagotovljeno delovno mesto in ne bo v negotovosti, kam po končanem študiju. Seveda pa tak način stipendiranja zahteva poglobljene in podrobnejše raziskave posameznih podjetij in ustanov za več let naprej. To pa je v skladu z reformno politiko in posamezna podjetja se bodo morala, kolikor tega še niso storila, sprijazniti tudi s tem.

V primerih popolnega kreditiranja pa bi se utegnilo zgoditi, da bi iz ene stroke npr. dobili mnogo več strokovnjakov, kot jih dejansko potrebujemo in jih kljub njihovim uspehom pri študiju ne bi mogli zaposliti. Za študij bi jim nudili vse potrebno, bili bi zadovoljni, toda ko bi dokončali fakulteto, bi ostali praznih rok, brez ustrezne zaposlitve. Naše kreditiranje bi bilo brezpomembno.

Kot smo razorali v prejšnji Tribuni iz razgovora Francija Pivca s tov. Vido Tomšičevo, se tudi stipendiranje obetajo boljši časi, saj tov. Tomšičeva pravi: »Sele sedaj, ko z reformo uvajamo enotno vrednost dinarja (doslej so ga v gospodarskih organizacijah različno finančno občutili in zato različno vrednotili glede na to, ali je bil iz fonda za materialne stroške, osebne donodke, investicije, devize itd.), se bo v strukturi stroškov gospodarskih organizacij tudi stipendija začela pojavljati drugače, tako da se zdi, da bo sedaj med stipendiranimi in stipenditorji šele začela nastajati takšna trdna povezanost, kakršno smo si želeli že doslej.« Torej lepši časi tudi za študente. Po vsem tem, kar sem navedel v članku, pa se s tov. Tomšičevo ne morem strinjati v tem, da je treba kreditiranje razširiti, temveč: kreditiranje je potrebno, ker masi vrzeli med dejanskim stipendiranjem in potrebami, sodim pa, da je prav stipendiranje tisto, ki bi ga bilo treba razširiti in čim stvarneje spodbuditi.

Miha Matè

KREDITIRANJE ŠTUDIJA NA NORVEŠKEM

Na Norveškem je glavni vir finansiranja študentov na fakultetah, visokih in višjih šolah, srednjih strokovnih šolah, zadnji čas pa tudi v splošno izobraževalnih institucijah — državni študentski kreditni sklad s kreditom kot osnovno obliko finančne pomoči. Ta sklad, ustanovljen leta 1947 in formiran iz dotacij državnega proračuna, je bil prvotno namenjen samo študentom obeh univerz (Oslo in Bergen) ter visokim tehničnim in pedagoškim šolam. Danes pa so teh sredstev — razdeljuje jih administrativni aparat sklada na osnovi splošnih smernic ministrstva za prosveto — deležne poleg vseh visokih šol tudi srednje (predvsem strokovne) šole in različne oblike izvenšolskega izobraževanja.

Pravico do posojila dobi študent ali dijak s kvalifikacijo za vpis in z dokazili, da sicer nima gmočnih možnosti za normalno študiranje.

Kakšna je višina posojila?

Opredeljena je z izračunom vseh stroškov študiranja na izbrani šoli oziroma fakulteti: stroški prehrane in stanovanja, učbenikov in drugih učnih pripomočkov, obveznih ekskurzij, prevoznih stroškov, stroški oblačenja itd... Vsakemu prosilcu se od tako izračunane vsote odbijejo morebitna razpoložljiva sredstva, ki prihajajo od doma ali iz kakšnega drugega vira. Ta sredstva se izkažejo na osnovi uradnih dokazil, potencialni prispevek od doma pa se izračuna po posebnem ključu, glede na družinske dohodke, ostvarjen kapital (hiša itd.), število neposrednih članov družine in število šolajočih se članov družine.

Posojilojemalec podpisuje vedno enoletno pogodbo in sredstva so mu izplačana v obeh okvirih na šoli, kjer študira. Naslednje leto lahko enakopravno konkurira za posojilo samo v primeru, če opravi študijske obveznosti.

Za najem kredita prosilec ne potrebuje jamstva. Kredita v toku študija ne bremenijo obresti, te — v obrestni stopnji 4,25 odstotka — prično teči šele v času odplačevanja, to je leto in pol po koncu študija. Rok odplačevanja je 15 let. (V izrednih primerih — bolezen itd. — se na prošnjo ta rok podaljša.)

V šolskem letu 1956—57 je isti kreditni sklad formiral dodatno obliko — stipendiranje. Stipendij so bili deležni študentje višjih letnikov in slabih materialnih razmer — se pravi tisti, ki se jim je v letih študija nakopičilo največ dolga in ki ga bodo najtežje odplačevali. Razen socialne ima stipendija tudi izrazito stimulativno obeležje — deležni so je namreč najboljši študentje.

Posebno področje sklada so posojila študentom, ki študirajo na inozemskih univerzah tiste stroške, ki jih na Norveškem zaradi finančnih ali kadrovskih razlogov ne poučujejo. Norvežani usposobijo na tak način tretjino univerzitetno izobraženih kadrov.

Kakšen obseg zavzema sistem kreditiranja?

To je razvidno iz nekaterih podatkov: na Centralni univerzi Oslo si je oskrbelo posojilo 63 odstotkov študentov, na univerzi v Bergenu 55,6 % študentov, na visokih šolah 75,6 odstotka študentov, na pedagoških šolah 84,4 odstotka študentov. 77 odstotkov norveških študentov na tujih univerzah krije stroške študija in šolnine iz posojila. Študentski kreditni sklad oskrbuje torej praktično vse, ki so oskrbe potrebni.

V ta sistem pa so vpleteni še nekateri elementi: podpora sklada za brezposelne, ki se po posebnih pravilih preliva tudi na univerzo; plačani študijski dopusti; skromno število tovarniških in teritorialnih stipendij; razni regresji itd...

Ob tem pa Norvežane že skrbi nepopolnost njihovega sistema in razmišljajo o njegovi razširitvi na vse študente.

F. P.

O NAVDUŠENJU DRUGIH

Brali smo o demonstracijah študentov Združenih držav Amerike proti zunanji politiki svojega vodstva, brali o pohodih in o »teach-inu«. Dobro je bilo izpolnjevati svoje predstave, pa naj so domneve o novih silah, sposobnih usmerjanja, odločanja o svojem življenju, še tako malo utemeljene, pa čeprav bi ne mogli sprejeti krilatice o študentskem proletariatu v ZDA.

Najbrž bi morali biti v Newportu, na festivalu ljudskih pesmi, »folk songov«. Folk songi so postali nepogrešljiv del študentskega življenja. Ne gre toliko za oživljanje ameriške ljudske glasbe kakor za odkrivanje ameriške preteklosti, povezano z zavestjo odgovornosti za ameriško sedanost. Tako poleg angleških, škotskih in irskih balad in pesmi o »out-laws« pojejo predvsem pesmi z ameriškega juga, črnske pesmi, pesmi kaznjencev in sužnjev, tudi cerkvene pesmi — v nespremenjeni obliki, z aktualnimi kriticami ali s povsem drugim tekstom. Gospel songi in minstrel songi so brez dvoma znani že precej časa, toda danes ne gre več za estetski užitek, pri katerem bi lahko spregledali socialni pomen. 16.000 mladih ljudi je v Newportu pazljivo poslušalo folkloro, sodelovali pa so, ko so kitare in pevci opozorili na sedanost, na Vietnam, atomsko orožje, rasno vprašanje, ko je Joan Baez v bližini enega največjih pomorskih oporišč ZDA pela pesem THINK IT OVER — ljubeznivo opozorilo predsedniku Johnsonu, naj še enkrat premisli svojo zunanjo politiko. Drugo ime je Pete Seeger, ki z vso to množico vadi

refren »God gave Noah the rainbow sign, no more water but fire next time«, poje svoje »Songs of struggle and protest«, da bi dal svojim poslušalcem neko globljo zavest o življenju — »consciousness of life«. To je lahko poziv na odgovornost, lahko pa tudi pomeni, da je nekemu že to, da v veliki množici poje protestne pesmi, akcija.

Toda ni videti, da se bodo vsi zadovoljili s tem. Salingerjev Holden Caulfield, junak 1951. leta izdane romana The Catcher in the Rye, »biblije« mladine z ameriških collegeov, je resigniral. Mario Savio, študent iz Berkeleyja, University of California, vodja Free Speech Movement, gibanja, ki si je po lanskim nemirih, ko je policija zaprla kar 800 demonstrantov, priborilo pravico pozivati na področju univerze na politične akcije tudi zunaj njenega okvira in kar je še podobnih pravic, ta Mario Savio uporablja tudi takšne besede: »Nastopa pomembna manjšina ljudi, ki izjavlja, da bi raje umrli, kakor postali standardizirani, nadomestljivi in nepomembni.« Temu bi se težko izognili na univerzah, ki postajajo »knowledgefactories«, tovarne znanja, vedno bolj podobne delu industrije, v katerih študente na najhitrejši možni način prepeljejo skozi izobraževalni proces. Ameriški študentje postajajo nemirni, začnajo se doživljati kot žrtve sveta strojev, kot »lumpenproletarija« morda. Ne prilagajajo se — še ne ali tudi sploh ne. Za njihovo navdušenje.

Nadežda Čačunović

RES SAMO NAJPREMOŽNEJŠI NA PRAKSO?

Vsako poletje je precejšnje število jugoslovanskih študentov odhajalo v tujino na strokovno prakso. Bili so to taki študentje, ki so bili dovolj razgledani, da so lahko razumeli razmere v deželi, v katero so prišli, da so se lahko seznanjali z njenimi družbenimi problemi in s študentskim življenjem. Bili so dovolj strokovno usposobljeni, da so se lahko vključevali v delo in se pri tem tudi nekaj naučili. Skratka, bili so ljudje, ki so jih s preudarkom izbrali zaradi njihovih študijskih uspehov, družbenega dela in znanja jezikov in so zato lahko dostojno zastopali domovino v stikih s študenti iz najrazličnejših dežel. Prihodnje leto bodo najbrž mnogi naši najspodobnejši kolegi ostali doma. Stipendija, ki jo študent prejema — ali pa tudi ne, ne zadošča za ceno vozovnice, ki znaša do Anglije več kot 100.000 dinarjev, do Francije okrog 55.000 in do Skandinavije okrog 90.000 dinarjev. Do zdaj je skoraj vsak praktikant, oziroma vsak praktikant, ki je šel v kako oddaljeno deželo, dobil vožnjo plačano, poleg tega pa še dnevnice v devizah za čas vožnje. To je bila tako imenovana tehnična pomoč. Izvirala je iz posebnega sklada Jugoslovanskega zavoda za mednarodno tehnično sodelovanje v Beogradu, ki jo je dodeljeval posameznim republikam. Pred kratkim je prišlo sporočilo, da je ta sklad tehničnih pomoči ukinjen. Pododbori Mednarodnega odbora, ki se ukvarjajo z izmenjavo študentov (to so AIESEC, IAESTE in JORMASMIS), niso bili zaradi tega posebno presenečeni, ker so o tem že prej krožile govorice, so pa zato tem bolj prizadeti. Sami namreč še za svojo osnovno dejavnost nimajo dovolj sredstev, kaj šele da bi mogli kriti za praktikante del njihovih potnih stroškov. Ker tudi popusti (so samo za Nemčijo in Skandinavijo) danes stojijo na bolj trhljih nogah, se bojimo, da bo sedanji položaj postal še težji.

Splošno varčevanje, ki je zajelo vso državo v zvezi z gospodarsko reformo, je v našem primeru spet enkrat pokazalo do kakšnega nesmisla lahko vodi, če postane samo sebi namen. Smoter naše reforme je ravno večja produktivnost, ki razen večjega prizadevanja temelji na večji strokovnosti in boljši organizaciji dela, tega pa zapečkarški, iz knjig naguljeni učenjakarji prav gotovo ne bodo zmogli. Današnji visoko kvalificirani delavec ni in ne sme biti samo strokovnjak na svojem delovnem mestu, ampak je tudi že s prvim dnevom službe aktivni samoupravljavec, ki mu ne smejo biti tuji niti problemi v samem podjetju ali ustanovi niti ne sme biti gluhi in slepi za dogajanja v domovini in v svetu. Ravno inozemska praksa pa je eden tistih činiteljev, ki oblikujejo študenta v zrelega in razgledanega strokovnjaka. Neposredni stiki z ljudmi različnih dežel, vključevanje v delovni proces, ki prav gotovo marsikje obsega elemente pri nas še neznanega, a koristnega, preučevanja družbenih in političnih premikov v državah vzhoda

da in zahoda, živo spoznavanje tujih jezikov in kultur, so stvari, ki se jih ne da doseči z nobenimi drugimi, tudi ne dražimi sredstvi. Ni treba posebej omenjati, kakšne koristi prinašajo tuji praktikanti, ki kot nujna posledica medsebojne izmenjave prihajajo k nam. Širok izbor jih je, od političnih na eni strani, do, recimo, turistično propagandnih na drugi.

Najbrž ne dovolj premišljeni sklep Jugoslovanskega zavoda bo torej postavil izbor kandidatov na nesocialistične temelje ali pa inozemske prakse sploh omejil. Študentje, ki si želijo v svet, pa bodo šli avtomatsko drisat krožnike na Švedsko, kopat premog v Nemčijo ali pa nabirat jagode v Anglijo; saj ne morejo več po stari šegi trkati na vrata dobrih ljudi in jih z nagovorom »Pauper studiosus sum...« spominjati svojega nepremožnega stanu.

Take »prakse« so že v preteklosti jemale ugled resničnim, organiziranim praksam. V posameznih primerih se je včasih žal zgodilo, da kljub pretehtanemu izboru tudi pravi praktikant ni vzel svoje prakse resno. Nekateri zato z nezaupanjem gledajo na izmenjavo študentov. Sedanji ukrep do najbrž pripomogel k temu, da bo kljub pazljivosti takih pojavov več.

Naši študentje so hodili na prakso v tujino že za časa stare Jugoslavije, danes poznajo izmenjavo študentov že vse civilizirane dežele sveta. To torej ni kaprica slušateljev ljubljanske univerze, ampak postaja zmeraj bolj potreba slehernega naprednega študenta, da, lahko rečemo, tudi njegova pravica.

Morda bo kdo porekel: »Tovariši, prekinite ali omejite svojo dejavnost za leto ali dve, dokler se razmere ne zboljšajo, potem pa nadaljujte z izmenjavo.« Razen tega, da bi tako prikrajšali celo generacijo študentov, je treba resnici na ljubo povedati, da naša dežela kljub svojim naravnim lepotam ni tako vabljiva za tujega študenta, kot bi si mogoče kdo predstavljal. Posebno pri izmenjavi s skandinavskimi državami se namreč pogosto zgodi, da pošljemo našega študenta tja na prakso, oni pa nimajo nobenega praktikanta, ki bi bil voljan priti k nam. Kljub temu, da imajo tamkajšnje organizacije s tem čisto izgubo, zaradi prestiža in naklonjenosti do naše države izmenjavo z nami še naprej vzdržujejo. Lahko si predstavljamo, kakšno škodo bi imeli s tem, če bi naenkrat uničili vse delo tovarišev, ki so delali pred nami in se jim je posrečilo navezati stike s skoraj vsemi evropskimi državami.

Beograd je daleč. Zato lahko samo upamo, da so naši beograjski kolegi napravili vse, kar je bilo v njihovi moči, da do ukinitve tehnične pomoči ne bi prišlo. Mi pa ne bomo točili solza za tem, kar je minilo, temveč bomo poskusili nafti razumevanje pri tistih republiških ustanovah, ki jim je skrb za izobraževanje mladih ljudi.

Pododbori AIESEC, IAESTE in JORMASMIS